

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

(An Abandoned Settlement in Southwest Anatolia: Kayaköy-Fethiye)

Yrd. Doç. Dr. Recep BOZYİĞİT

Sel. Üniv. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı/Konya
rbozyigit@selcuk.edu.tr

Dr. Tahsin TAPUR

Sel. Üniv. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi,
Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı/Konya
ttapur@hotmail.com

ÖZET

Kayaköy, Güneybatı Anadolu'da Muğla ili, Fethiye ilçe merkezinin 8 km güneybatısında yer almaktadır. Anadolu'da kurulan tipik bir Rum yerleşim yeri olan Kayaköy'ün geçmişi, MÖ. 3000'lere kadar gitmektedir. Eski adı Levissi olan Kayaköy'de, tarihi taş mekânların yanı sıra evler arasına serpiştirilmiş çok sayıda şapel, iki büyük kilise, bir okul ve gümrük binası günümüze kadar gelmiştir. Kayaköy, cumhuriyet öncesine kadar Türklerle, Rumların birlikte yaşadığı zengin bir hayat tarzı ile 6500 kişilik (1912 kayıtları) nüfusa ulaşmış olan bir yerleşim merkezidir.

1923 yılında Kayaköy'de yaşayan Rumlar, nüfus mübadelesine tabi tutularak Yunanistan'a gönderilmiştir. Mübadele ile Batı Trakya'dan gelen Türkler de Kayaköy'e yerleştirilmişlerdir. Ancak buraya gelen Türkler, çevre ve yaşam koşullarına uyum sağlayamadıkları için büyük bir kısmı başka kentlere göç etmişlerdir. Böylece Kayaköy nüfusu giderek önemli ölçüde azalmış ve neticede eski sosyo-ekonomik hayat neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır.

Bu çalışma ile Fethiye ilçesinde terk edilmiş gibi görünen Kayaköy'ü, yerleşme coğrafyası açısından değerlendirme amaçlanmıştır. Çalışmada Kayaköy yerleşmesinin coğrafi özellikleri, geçmişteki önemi, nüfusu ve nüfus gelişimi, yerleşme özellikleri, meskenler, bu günkü durumu, eski önemini tekrar kazanması için gerekli öneriler üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Fethiye, Kayaköy, Yerleşme Coğrafyası.

ABSTRACT

Kayaköy is located in 8 kilometres to the center of Fethiye province, Muğla city in southwest of Anatolia. Kayaköy, a typical Greek site, dates back to 3000 B.C.. In Kayaköy, previous name of which was Levissi, many chapels along the houses, two big churches, one school and a custom house besides historical stone residences survive until today. Kayaköy is a center of settlement where Greek and Turkish people lived together in richness until the establishment of Turkish Republic and populated as 6500 (according to the records of 1912).

Greek people, who lived in Kayaköy in 1923, was sent to Greece because of the exchange of population. Turkish people also who came from the west of Trakya in consequence of the exchange of population was settled in Karaköy. However, many Turkish people coming there immigrated to other places because they couldn't attuned to the life conditions of the environment. In this way, the population of Karaköy decreased considerably and the old socio-economic life almost disappeared.

This practice aimed to evaluate Karaköy appearing to be abandoned in terms of residential geography. Geographical features of Kayaköy, its importance in past, population and the growth of population, residential features, private houses, its situation today, and essential suggestions for retrieving its importance in the past constitute the subjects of this practice.

Key words: *Fethiye, Kayaköy, Geography of Settlement.*

GİRİŞ

Kayaköy, Güneybatı Anadolu'da Muğla ili Fethiye ilçe merkezinin 8 km güneybatısında yer almaktadır. Kayaköy yerleşmesinin bulunduğu saha, Fethiye ile Ölüdeniz körfezleri arasında yer alan bir yarımada'nın üzerindedir (Şekil: 1).

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)



Şekil: 1- Kayaköy ve Çevresinin Lokasyon Haritası.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, Fethiye ilçesinde terk edilmiş Kayaköy yerleşmesini yerleşme coğrafyası açısından değerlendirme amaçlanmıştır. Çalışmada; Kayaköy yerleşmesinin coğrafi özellikleri, geçmişteki önemi, nüfusu ve nüfus gelişimi, yerleşme özellikleri, meskenler, bu günkü durumu, eski

önemini tekrar kazanması konuları coğrafya biliminin metotları çerçevesinde ortaya konulması hedeflenmiştir.

Materyal ve Metot

Araştırmanın ilk safhasını Kayaköy ile ilgili literatür taraması teşkil etmiştir. İkinci aşamada, Kayaköy'deki muhtarlık ve yöre halkına birebir mülakat yöntemi uygulanarak bilgi edinme yoluna gidilmiştir. Ayrıca Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu gibi resmi ve özel kuruluşlardan Kayaköy ile ilgili veriler toplanmıştır. Üçüncü aşamada, Kayaköy yerleşmesindeki coğrafi unsurlar, tarihi ve kültürel mekânlar arazi çalışmaları ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak araziden ve literatürden elde edilen bilgiler coğrafi metot dahilinde, harita ve fotoğraflarla desteklenerek bu çalışma hazırlanmıştır.

Çalışma Alanı ve Çevresinin Fiziki Coğrafya Özellikleri

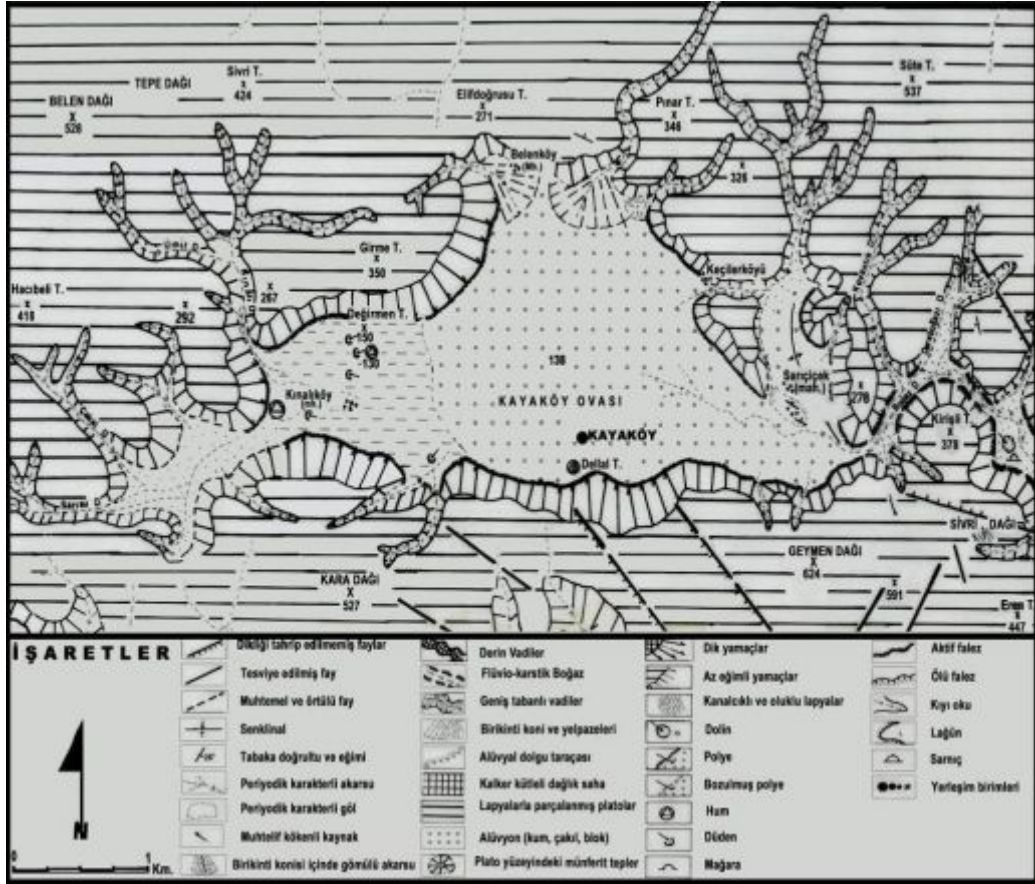
Kayaköy, Güneybatı Anadolu'nun Teke Yöresinde Muğla ili Fethiye ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Kayaköy yerleşmesinin bulunduğu saha, Fethiye ile Ölüdeniz körfezleri arasındaki yarımada üzerindedir. Yarımada'nın doğusunda Arı (Mendos) Dağı (1758 m), güneydoğusunda Baba Dağı (1969 m) yer almaktadır. Yerleşim yeri, Kayaköy polye tabanı ve yamacında yer alır.

Kayaköy ve yakın çevresinde araziye oluşturan formasyonlar, farklı jeolojik zamanlara ait litolojik birimlerden oluşmuştur. Bunlar arasında; Trias, Jura ve Kretase'ye ait çeşitli kalkerler, Paleosen ve Eosen'e ait flişler, Plio-Kuaterner ve Kuaterner'e ait gevşek dokulu konglomeralar ile alüvyal dolgular en dikkati çekenlerdir. Özellikle Mesozoik ve Tersier'e ait çeşitli formasyonlar, Alp Orojenezi ve onu takip eden Epirojenik stildeki genç tektonik hareketlerden büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak kıvrım sistemleri, bindirmeler (şariyaj), kırılma ve ekaylanmalar ana jeomorfolojik birimlerin meydana gelmesine sebep olmuşlardır (Selçuk Biricik vd. 1998-199: 150).

Yörenin önemli yükseltileri olan Baba Dağı ve Arı Dağı'nın batısında yer alan Kayaköy Yarımadası, ortalama yükseltisi 350 m olan bir plato karakterindedir. Bu plato, hafif dalgalı düzlüklerden oluşan bir topografya sathı değildir. Üzerinde yüksek tepelerin, nispeten geniş depresyonların, yer yer dar ve derin akarsu vadilerinin, dik yamaçların,

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

falezli kıyıların hakim olduğu bir özelliğe sahiptir. Plato üzerindeki depresyonlardan en önemli olanı içinde Kayaköy yerleşmesinin de bulunduğu Kayaköy polye tabanıdır. Bu polye çevresinde; Geymen Dağı (624 m), Kara Dağı (527 m), Belen Dağı (528 m), Zeytin Dağı (400 m) ve Sivri Dağı (407 m) gibi tepelik sahalara yer almaktadır (Şekil: 2).



Şekil: 2- Kayaköy ve Çevresinin Jeomorfoloji Haritası.

Kayaköy Polyesi esasta tektona-karstik kökenli bir depresyondur. Depresyon tabanı flüvyal unsurlarla doldurulmuş, nispeten geniş düzlüklerden ibarettir. Kabaca ikizkenar bir üçgene benzeyen Kayaköy ovasının doğu batı doğrultusundaki uzunluğu 4,5 km, kuzey-güney yönündeki genişliği ise 2-2,5 km arasında değişir. Ova tabanı Kuaterner yaşlı klastik unsurlardan oluşmuştur. Bu unsurlar arasında yer yer köşeli

kalker, ofiolitik çakıllar ile kum ve kil özelliğindeki alüvyonlar geniş yer kaplar. Ova tabanı sularını drene eden iki adet düden yer almaktadır (Selçuk Biricik vd. 1998-1999: 165).

Kayaköy Polyesi'nin doğusunda hum karakterindeki Dellal Tepe yer alır. Dellal Tepe, Kayaköy yerleşim sahası içinde nispi yükseltisi 15 m olan bir tepedir. Bol magnezyumlu, siyah dolomitik kalkerlerden ibarettir. Bu kalkerler üzerinde delikli, kanalcıklı ve çatlaklı lapyalar oluşmuştur. Kayaköy bu tepe üzerine kurulmuştur.

Kayaköy yerleşmesi ve çevresinde kışları yağışlı, ılık ve serin; yazları sıcak ve kurak geçen Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Çünkü çalışma sahası, Akdeniz kıyısından ortalama 130-250 metreler arasında bir yükseltiye sahiptir. Fethiye Meteoroloji İstasyonunun 1975-2008 yılları arasındaki ortalama istatistiki verilere göre; ortalama sıcaklık 18.1 °C, yıllık ortalama toplam yağış 808.6 mm'dir. Bu değerlere göre; Fethiye ve çevresi nemli bir iklim sahası içinde yer almaktadır. Yağışın %58'i Kış (Aralık, Ocak, Şubat) mevsiminde gerçekleşmektedir.

Kayaköy ve çevresinde alüvyal, terra-rossa ve kolüvyal topraklar yaygındır. Bu topraklar üzerindeki doğal bitki örtüsü maki formasyonları (keçiboynuzu, pırnal meşesi, delice zeytin, zakkum, tespil) ve kızılçamlar hakim unsurlardır. Daha 700-800 metrelerden itibaren de sedir ve ardıç türleri yaygın olarak görülmektedir.

Kayaköy ve yakın çevresinde devamlı akış gösteren bir akarsu bulunmamaktadır. Ancak Akdeniz ikliminin özelliği gereği daha çok kış mevsiminde debisi yükselen mevsimlik küçük akarsu ve dereler görülür.

KAYAKÖY'ÜN KURULUŞU VE TARİHİ GELİŞİMİ

Bir ülke veya yerin tarihi coğrafyasını ortaya koymak için bu konuda çalışmalar yapan Elibüyük (1990)'e göre; o alanla ilgili birçok belge ve kaynağa ulaşmak, bunların içindeki belgelerden coğrafyaya ait olanları ayıklamak ve ortaya çıkanları coğrafyanın prensiplerine uygun bir şekilde değerlendirmek gerekir (Akt. Poyraz & Çiftçi 2005: 99).

Kayaköy yerleşmesi, Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde Fethiye ilçesi sınırları içinde yer alır (Foto: 1). Yerleşme, Kayaköy Polyesi'nin yamacında kurulmuştur. Bu yerin seçiminde başta iklimin yaşamaya uygun olması (özellikle nem oranı), deprem riskinin az olması, polye

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

tabanın zamanla göl ve bataklık oluşturması, ovalık sahadaki toprakların tarımda kullanması, daha kolay savunma gibi coğrafi şartların önemli bir etkisi olmuştur.



Foto 1. Dellal Tepe Yamacında Kurulan Kayaköy Yerleşim Merkezi ve Kayaköy Polye Tabanı

Kayaköy Polyesi içinde ayrıca, Osmanlı dönemine ait 4 adet küçük Türk köyü bulunmaktadır. Bunlar; Polyenin doğusunda Kınalı, kuzeyinde Belen, kuzeydoğusunda Keçiler ve Ebuhora köyleridir. Bu köyler de Kayaköy gibi kalker ana kaya üzerinde, eğim değerlerinin yerleşime müsait olduğu sahalarda kurulmuşlardır. Nüfusları Kayaköy'den çok daha az olan eski Osmanlı köyleri günümüzde de bu özelliklerini korumaktadırlar. Göç sonrasında, polye ve çevresinin yerleşim ve arazi kullanım özelliklerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. En önemli değişim ise yerleşim yeri seçiminde olmuş, yerleşim yeri tercihleri yamaçlardan polye tabanına kaymıştır. Rum nüfusun yüzyıllarca tarım alanı olarak kullandıkları polye tabanı giderek artan bir şekilde yapılaşma sebebi ile betonlaşmaktadır (Turoğlu, 2005: 360).

Kayaköy yerleşmesinin tarihi ve ne zaman kurulduğu konusunda arkeolojik verilere dayanan detay bir tarih araştırması yok denecek kadar azdır. Ancak Kayaköy'ün kuruluş tarihinin çeşitli araştırmacılar ve eldeki verilere göre; M.Ö. 3000 yıl öncesi olarak ifade edilmesine karşın, Kayaköy çevresindeki lahit ve kaya mezarlarına atfen M.Ö. 4000'lere kadar gittiği sanılmaktadır (Turoğlu, 2005: 359). Kayaköy'deki ilk izler antik Likya uygarlığına aittir. Kayaköy ve çevresinde milattan önce dördüncü yüzyıla ait üç adet lahit mezar ile üzerindeki Likya dönemine ait yazıların bulunduğu üç adet kaya mezarları, yörede antik çağdan günümüze ulaşan en eski kalıntılar olarak gösterilebilir. Kayaköy ve çevresinde sırasıyla Likyalılar, Büyük İskender, Romalılar, Rumlar yaşamıştır. 1284 yılında Menteşe oğullarının eline geçen yöre, 1424 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır (Akşit, 1967).

Kayaköy'ün en fazla nüfusa sahip olduğu dönem 19. yüzyılın sonlarıdır. Fethiye ve çevresi ülkemizin en aktif deprem kuşaklarından biri üzerinde yer alması nedeniyle tarih boyunca çok şiddetli depremlere maruz kalmıştır. Özellikle 1851 ile 1896 yılları arasında 6 defa büyük deprem görülmüştür. Bu depremlerden 1856 depreminde Fethiye ve çevresindeki yerleşmelerde önemli yıkımlar olmuştur. Depreme daha korunaklı olan Kayaköy bu depremden çok etkilenmediği için Fethiye'de depremden kurtulanlar, bu deprem sonunda Kayaköy'e sığınmışlardır. Bunun sonucu olarak Kayaköy (Levissi) nüfusu 3137'ye çıkmıştır. Aynı dönemde Fethiye'de (Makri) ise 1500 kişinin yaşadığı belirtilmektedir. Ancak deprem sonrası Fethiye'nin yeniden inşa edilmesi buradan göç edenlerin tekrar dönmesine neden olmuştur. Bu dönemden sonra Kayaköy günümüze kadar sürekli nüfus kaybederken, Fethiye'nin nüfusu sürekli artmıştır (Tuncel & Göçmen, 1973: 126).

Cumhuriyet öncesinde Kayaköy nüfusunun büyük çoğunluğunu Rumlar oluşturmakta idi. Kayaköy Rumları, başta Rodos gibi Ege adalarından gelerek buraya yerleşmişlerdir. Rumlar geçimlerini daha çok ticaret başta olmak üzere marangozluk, bakırcılık ve kalaycılık gibi sanatları icra ederek kazanmışlar. Sanat sahibi olmayanların bir kısmı da çevredeki Türk köylerinde işçi olarak çalışmışlardır.

1923 yılındaki nüfus mübadelesinden sonra Kayaköy Rumları Yunanistan'a gönderilmiştir. Kayaköy ve Fethiye çevresinden göç eden Rumlar, Atina'nın Nea Makri mahallesine yerleştirilmiştir. Selanik

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

çevresinden gelen Türkler ise Kayaköy'e yerleştirilmiştir. Türkler; altında ahır, üstünde tek göz oda olan evlerde ve su sıkıntısının olduğu Kayaköy'de yaşayamamış, birkaç aile dışında tamamı aldıkları evleri, devlete geri verip başka yerlere göç etmiştir. Bazı aileler ise ovada yeni bir yerleşim yeri kurmuşlardır. İkinci kez boşalan evlere bir daha kimse yerleşmemiş, bu nedenle Kayaköy içinde kimsenin yaşamadığı hayalet bir yerleşim yeri durumunda kalmıştır (Foto: 2).

Kayaköy, idari olarak Osmanlı döneminde belediye teşkilatının olduğu bir nahiye merkezi durumunda idi. Cumhuriyetten sonra da nahiye merkezi özelliği devam etse de kısa süre sonra Kayaköy giderek nüfus kaybetmesi nedeniyle köy statüsüne dönüştürülmüştür.

NÜFUS VE NÜFUS GELİŞİMİ

Kayaköy, ilkçağlardan beri yerleşim yeri olmasına rağmen nüfusu 19. yüzyıldan itibaren artış göstermiştir. Kayaköy ve çevresinde Türkler ile gayri Müslimler (Rumlar) bir arada yaşamışlardır. Çünkü, Kayaköy çevresinde Kınalı, Keçiler, Belen gibi Türklerin bölgeye geldikten sonra kurulan Türk köyleri vardır. Çeşitli Osmanlı kayıtlarına göre Kayaköy'ün (Levissi) 1912 nüfusu 6500 olarak geçmektedir.

1923 yılında Kayaköy'de yaşayan Rumlar nüfus mübadelesine tabi tutulmuşlardır. Rumlar antlaşma gereği Yunanistan'a gönderilmiştir. Bu dönemde Batı Trakya'dan gelen Türkler de Kayaköy'e yerleştirilmişler, ancak Türklerin büyük bir kısmı Kayaköy'e yerleşmeden diğer kentlere göç etmişlerdir. Bu mübadeleden sonra ticaret ve sanat hayatında önemli bir yere sahip olan Rumların, Kayaköy'ü terk etmesi, Kayaköy'ün ekonomik yapısının büyük ölçüde zarar görmesine neden olmuş, eski elverişli sosyo-ekonomik durumu ortadan kalkmıştır.



Foto 2. Hayalet Şehir Görünümlü Kayaköy Yerleşim Merkezi

Kayaköy’de 1935-1990 yılları arasındaki nüfus dağılımına bakıldığında zaman nüfusun 1935-1960 yılları arasında çok azda olsa arttığı görülürken, 1960-1990 yılları arasında da Türkiye genelinde olduğu gibi kırsal kesimden şehirlere olan göç nedeniyle az da olsa Kayaköy’de de nüfusun azaldığı görülmüştür (Tablo 1).

<i>Tablo 1. Kayaköy’de 1935-2009 yılları arasında nüfus gelişimi</i>							
Sayım Yılı	Erkek	Kadın	Toplam	Sayım Yılı	Erkek	Kadın	Toplam
1935	321	334	655	1975	271	258	529
1940	326	342	668	1980	269	262	531
1945	326	345	671	1985	272	249	521
1950	333	347	680	1990	309	275	584
1955	341	353	694	2000	845	679	1.524
1960	345	358	703	2007	330	311	641
1965	289	344	633	2008	350	332	682
1970	279	257	536	2009	351	329	680

Kaynak: TÜİK 1935-2009 yılları arası nüfus verileri.

1990’lı yıllardan sonra ise bölgede turizm faaliyetlerinin artmaya başlamasıyla nüfusta tekrar bir artış görülür. Özellikle 2000 yılı genel

nüfus sayımına göre; nüfusun (1524 kişi) dikkat çekici bir şekilde arttığı görülür. Bunda nüfus sayımı döneminde turizm mevsiminin yeni sona ermesi ve turizmde mevsimlik olan çalışan birçok kişinin hala Kayaköy'de yaşamasına bağlı olarak nüfusun fazla olduğu sanılmaktadır. 2007 adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına göre de Kayaköy'de yaşayan gerçek nüfus (641 kişi) ortaya çıkmıştır. 2008 (682 kişi) ve 2009 yılında (680 kişi) nüfusta çok az artışlar görülür

YERLEŞİM YERİ ÖZELLİKLERİ

Kayaköy kuruluş yeri olarak Fethiye ilçe merkezinin güneybatısında yer alan yarımada üzerindeki Kayaköy Polyesi'nin güney yamacında kurulmuştur (Foto: 3). Yerleşme dokusu toplu yerleşme özelliği taşımaktadır. Yerleşim alanı Dellal Tepe'nin üzerinde güneye doğru basamak şeklinde bir dağılışı göstermektedir.

Genel olarak Kayaköy sokakları son derece dardır. Bunun en önemli nedeni yerleşmenin eğimli olmasıdır. Sokak tabanları genelde taş döşemeli ve ortaları yukarıdan gelen suyu kanalizasyon için oluklar şeklinde düzenlenmiştir. Arazinin eğim durumuna göre sokaklarda taş basamaklar da yapılmıştır (Foto: 3). Bugün bu eski görkemli sokaklar, büyük ölçüde terk edilmiş bir görüntü vermektedir. Sokak kenarlarındaki eski evler yıkılmış, sokak düzenleri bozulmuştur. Bütün bunlara rağmen bugün bile, yapı ve sokaklar, yapılacak yenileme çalışmalarıyla, eski mimari unsurlarını canlandıracak niteliktedir.

Köyün donatıları doğudaki yamaçta, ticaret ise bu bölgenin yanı sıra, aşağıdaki meydanın etrafında yer almaktaydı. Köyün genel morfolojisi işlevsel açıdan bu çerçevede belirmektedir. Yapılar doğal zemin mümkün olduğu kadar korunarak yerleştirilmiştir. Sokaklar araziye uymaktadır. Birçok yerde doğal taş dolgu yapılarla birleştirilmiş, kayalar buldukları yerde yol, merdiven parçası, temel, bahçe ve ev duvarı haline getirilmiştir. Kayaköy'de mimarinin bütün prizmatik görünümüne karşılık, doğayla bütünleşmek için gerçek bir arayış vardır. Yukarı Kilise'nin kuzey kesimdeki boş alan ve çevresi, kentin ticari alanını oluşturmaktadır. Yapılar bugün tam olarak tanınmasa da kullanıldığı dönemde ait kahvehane, kasap, manav, bakkal, kumaşçı gibi dükkânlar Kayaköy halkı tarafından anlatılmaktadır.



Foto 3. Taş Döşemeli Dar ve Teraslı Kayaköy Sokaklarından Görünüm

MESKEN VE YAPI ŞEKİLLERİ

Kayaköy'deki evlerin mimari yapısını incelediğimiz zaman burada yaşamış olan nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerini yansıtan çok değişik mekân tipleri görülür. Ama daha çok basitten karmaşığa üç değişik plan tipi belirmektedir. Bu mekânların çoğunluğu 50 metrekareden büyük olmayan, manzara ve ışık açısından birbirinin önünü kapatmayan, genellikle alt katları kiler biçiminde kullanılan ikişer katlı konutlardan oluşmaktadır. Genellikle meskenler iki oda veya tek odalı yapılmıştır. Çok nadiren 3 odalı olanları vardır. Meskenler bir birini kapatmayacak şekilde bitişik nizamda taş yapı malzemesiyle yapılmıştır (Foto: 4). Konutların arasında çok sayıda şapel, iki büyük kilise, bir okul, yel değirmeni kalıntısı ve bir gümrük binası bulunmaktadır.

Kayaköy'deki Taxiarhis ve Panayia Pirgiotissa Kiliseleri ile 3 adet konuta ait rölöve çalışmaları; Mimarlar Odası ile Türsab arasında yapılan protokol çerçevesinde, Haziran 2000 tarihinde bölgede yürütülmeye başlayıp; Mart 2001'de İstanbul'da tamamlanarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na sunulmuştur. Çalışma Raporu TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi (Oğuz Bulhaz - Havva Kanbur - İsmail Doğanılmaz) tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışma

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

raporunda Kayaköy mimarisi hakkında önemli tespitler vardır. Rapora göre, Kayaköy mekânlarının mimari şekillerini:

- a) Tek mekânlı yapılar,
- b) Sarnıç, giriş mekânı, ana mekândan oluşan yapılar,
- c) Çeşitli eklentilerin olduğu karmaşık planlı yapılar, şeklinde gruplandırmışlardır.



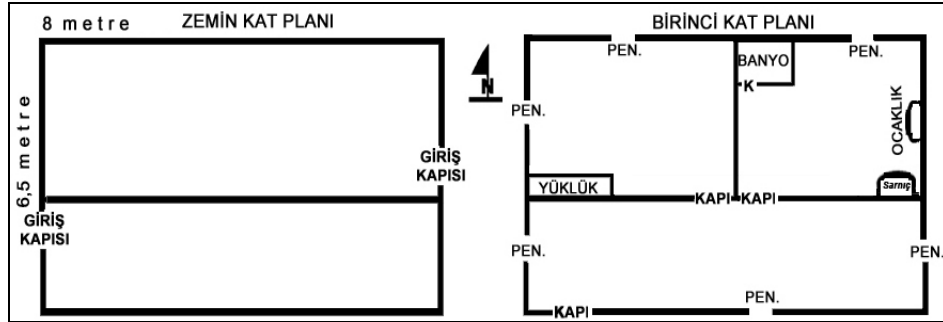
Foto 4. Dellal Tepe Yamacına Kurulmuş Olan Kayaköy Meskenleri ve Önde En Yaygın Meskenlerden İki Katlı Tek Odalı Taş Mesken.

Eski Kayaköy yerleşmesinde, Aşağı Kilise tarafında, (Kayaköy batısında) daha sade evler, Aşağı Kilise'den yukarı doğru çıkan yol, hafif eğimli rampalar ve ara basamaklar içermekte, evler yukarıya doğru giderek seyrelmekte, belirginleşmekte ve sadeleşmektedir. Aşağı Kilise'den Soğuksuya çıkan yol üzerinde tek katlı yapılar ve giriş mekanında sarnıç gibi eklentilerin olduğu yapı tipi evlere, köy meydanı etrafında ve eski Pazar yeri çevresinde ise çok eklentili yapı grubu evlere daha sık rastlanmaktadır (Bulhaz vd. 2002). Evlerin ana bölümleri, içinde ocağı, duvarlarda nişleri olan dikdörtgen bir mekândır. Meskenlerin kapı ve pencereleri ahşaptan yapılmıştır (Foto: 5).



Foto 5. Kayaköy Meskenlerinden Özel Mülkiyette Bir Mesken

Kayaköy evlerinin büyüklüğü 50-60 m² arasında değişmektedir. Bu evler zemin üstünde yer alan iki kat şeklinde olanlar olduğu gibi zeminde yer alan iki oda bir sofa görünümünde de evler vardır. Daha çok ise giriş kat (depo olarak kullanılan) ve üst katta iki oda ve bir sofa şeklinde planlama olan konutlar yer alır. Odalarda kapı ve pencereler ışık alma şekline göre yapılmıştır. Çok basit yüklük, sarnıç, ocaklık ve banyo yapılacak küçük bir alanlar odanın birinde bulunmaktadır (Şekil: 3). Tuvaletler, dışarıda, evlerin köşesinde, mahremiyeti sağlayacak şekilde yapılmıştır. Bazı evlerde ikinci ocaklı odalar da yer almaktadır.



Şekil: 3- Kayaköy Taş Meskenlerinden En Yaygın Olan Plan Örneği

Evler, farklı alt alanlara bölünmüş bir bahçe içinde yer alır. Kayaköy evleri ve eklentileri; sarnıçlar, giriş mekânları, ocaklık, evlerin

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

köşesinde veya dışında bulunan spiral şekilli tuvaletler, içinde fırınların da bulunduğu bahçeler, mekânların giriş katını oluşturan samanlık ve ahır bölümlerinden oluşmaktadır.

Kayaköy yerleşim biriminde kullanma suyu evlerin çatısı üzerine yağın yağmur sularının toplandığı sarnıçlardan temin edilmiştir. Sarnıçlar her evin kendine yetecek suyu depolamaktadır. Su sızdırmalarını önlemek için sarnıçların içleri sıvanmıştır. Sıvalar neredeyse sırlı denecek kadar düzgün yüzeylidir. Teras çatılarda biriken yağmur suları, oluklar vasıtasıyla sarnıçlarda toplanır. İçme suyu ise, Kayaköy'e Hisarönü Köyü yönünden girişte ve Kızlar Okulunun altında bulunan çeşmeler ve kuyulardan sağlanmıştır. Bu çeşmelerden *Turabi Çeşmesi*, önünden ve yanından geçen yollara revaklı cephe vermektedir. Çeşmenin üzerinde yapım tarihi ile ilgili kitabesi vardır (Foto: 6).



Foto 6. Kayaköy'ün İçme Suyu Karşılaman Turabi Çeşmesi

Kayaköy meskenlerinin arasında halkın günlük ibadet ihtiyacını karşılamak için yapılmış çok sayıda dini mekanlar (şapel) yapılmıştır. Bu mekanlar taş malzemedeki yapılan, dikdörtgen şekilli, üzerleri kubbe çatılı, tek kapısı bulunan, mazgal delikleri olan ibadet yerleridir (Foto: 7).



Foto 7. Kayaköy’de Halkın Günlük Dini İbadetlerini Yaptığı Şapellerden İkisi

Aşağı Kilise (Panayia Pirgotissa): Kayaköy’ün batısında bulunan orijinal adı *Panayia Pirgotissa* olan Aşağı Kilise, günümüze daha iyi korunarak ulaşmıştır (Foto: 8). Korunmasında en önemli etken, yapının 1960’lı yıllara kadar camii olarak kullanılmasıdır. Çevresi yüksek duvarlarla çevrili kilisenin bahçesine doğu yöndeki kapıdan girilir. Bahçenin güney-doğu köşesinde çan kulesi, kuzey-doğuda küçük bir mezarlık bulunur. Kilise tabanı çakıl taşlarından oluşan mozaiklerle kaplıdır. Bahçe duvarına güney yönden bitişik üç basamaklı oturma sırası, dini törenlerde ziyaretçilerin oturması için yapılmıştır.



Foto 8. Kayaköy’ün Batısındaki Aşağı Kilise (Panayia Pirgotissa)

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

Kilisenin kuzey yüzünde (giriş-yüzü), pencere ve kapı söveleri beyaz mermerdendir. Dış cephe malzemesi kesme taştır (Foto: 9). Kilisenin güney yüzünde üst kata çıkan taş merdiven yer alır. Pencere üstlerinde pencere görünümlü desenler vardır. Duvarlarda, özellikle de pencerelerin üstleri ile tonozlar arası kemer içlerinde, mavi üzerine yapılmış beyaz alçı kabartma desenler görülür.

Yukarı Kilise (Taxiarhis): Orijinal ismi *Taxiarhis* olan Yukarı Kilise, yerleşim merkezinin ortasına yakın hâkim bir tepenin üzerinde kurulmuştur. Yüksek duvarlarla çevrili avlunun zemini siyah-beyaz çakıl taşlarının oluşturduğu geometrik desenli mozaik döşeme ile kaplıdır. Genel olarak kırma ve kenarları düzlenmiş taşlarla kireçli harç kullanılarak inşa edilen kilise, dışta kalın pembe bir sıva ile kaplıdır. Kapı ve pencere çerçeveleri mermerle kaplanmıştır (Foto: 9). Üç kemerli narteksin bir bölümünün altında içi molozla dolmuş sarnıç bulunmaktadır. Yapıda örtü haç tonozlarla sağlanmıştır. Kilisenin çatısı, taşıyıcı sistem kesme taş sütunlar üzerindeki mermer üst başlıklara oturtulmuş dört parçalı kaburgalı tonozdan oluşturulmuştur.



Foto 9. Kayaköy'ün Üst Kısımındaki Yukarı Kilise (Taxiarhis)

Kiliselerin dışında iki ayrı okul binası yerleşimin ortak yapılarından diğer grubu oluşturmaktadır. Kızlar ve erkeklerin ayrı eğitim aldığı Kayaköy'de Kızlar Okulu, Turabi Çeşmesi'nin hemen üzerindeki

yükseltide (Foto: 10), Erkekler Okulu Yukarı Kilise'nin kuzey-batısındaki tepenin zirvesinde yer almaktadır. Halen Fethiye Müzesi'nde bulunan Kızlar Okulu'nun kitabesinde, yapıyı Lövısidı Kardeşlerin yaptırdığı belirtilmektedir. Sadece ilköğretimin yapıldığı okullarda öğrenim dili Rumca idi. Öğrenciler daha yüksek öğrenim için, Rodos, Atina ve İstanbul'a gönderilmişlerdir.

Kayaköy'de tanımlanabilen yapılardan diğer grubu yel değirmenleri oluşturmaktadır. Yerleşimin güneyindeki sırta Batı Şapelin yaklaşık 100 m batısında bulunan yel değirmeni, denizden gelen rüzgarlara açıktır. Diğer yel değirmeni Kayaköy'ün güneybatısında Değirmentepe'nin zirvesinde bulunmaktadır. İçten iki katlı olan yuvarlak planlı yel değirmenlerinden günümüze sadece beden duvarları ulaşmıştır.



Foto 10. Kayaköy'de Turabi Çeşmesi'nin Üst Kısımındaki Kızlar Okulu

Afkule (Hagios Elefterios) Manastırı: Kayaköy'e 3 km mesafede denize bakan bir yamacın kenarında halk arasında Afkule adıyla bilinen Hagios Elefterios Manastırı'nın kalıntısı var. Patika bir yolla ulaşılabilen manastırın Elefterios adında bir keşiş tarafından kayalara oyularak inşa edildiği ve bu keşişin ömrünün sonuna kadar burada çile çektiği kabul edilir. Manastırın bulunduğu noktadan İblis Burnu, Kurdoğlu Burnu, hatta açık havada Rodos Adası bile görülebiliyor. Kayaköy çevresinde denize girilebilecek ve yürüyerek ulaşılabilen birçok koy vardır.

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

Gemiler Adası: Kayaköy'den batıya doğru devam eden yolun sonundaki küçük koyun karşısında Gemiler Adası yer almaktadır. 5. yüzyıl'da önemli bir dini merkez durumuna gelen adanın 7. yüzyıl'da Araplarca yakılıp, yıkıldığı kabul edilir. Ortaçağ'da önemli bir yerleşim olduğu anlaşılan ada boydan boya surla çevrili; adada büyük ölçüde yıkılmış dört kiliseyle, birçok şapel ve iki kilise arasında uzanan kısmen yıkılmış tünel kalıntısı da vardır. Günümüzde yerli ve yabancı yatçıların uğrak yeri olan Gemiler Adası en yüksek noktasında yer alan bir kilise (Zirve Kilisesi) nedeniyle Ortaçağ'da Aya Nikola adası olarak adlandırılmıştır (Foto: 11). Zirve Kilisesinde yapılan kazılarda geometrik desenler ile mitolojik olayların yer aldığı taban mozaikleri bulunmuştur. Kilisenin büyük bir yangın sonucunda yıkıldığı sanılmaktadır.



Foto 11. Gemiler Adasının Üst Kısımındaki Zirve Kilisesi Kalıntısı

KAYAKÖY'DE RUM VE TÜRK NÜFUS İLİŞKİLERİ

Mücadele sonrası buraya gelen veya daha önce Rumlarla birlikte yaşayan Türkler özellikle Kayaköy çevresindeki polye tabanına doğru kurulmuş mahallelerde yaşantılarını sürdürmektedirler. Bu nedenle Türklerle Rumlar büyük ölçüde ayrı mahallelerde yaşamışlardır. Türkler Rumlarla birlikte yaşarken aralarında önemli sosyal (yemek kültürü, giyim şekilleri) ve ticari ilişkiler gelişmiştir.

Kayaköy Rumları marangozluk, kunduracılık, manifatura, şarapçılık, kalaycılık, bakırcılık, demircilik, süs eşyaları (oya, dantel, boncuk gibi) gibi el sanatları ile uğraşıyorlardı. Ayrıca tütün, buğday,

sebze ve meyve yetiştiriciliği ile uğraşanlar da bulunmaktadır. Ayrıca bu tezgahlarda üretilen ve dışarıdan gelen kahve, şeker, tuz, tütün, tütün kağıdı gibi ticari malların pazarlama işlerini de büyük ölçüde Rumlar yapıyordu. Özellikle Meis, Girit ve Rodos adalarıyla olan sıkı ticari ilişkilerinden dolayı denizcilik ve deniz ticareti de gelişmiştir. Bu nedenle denizcilik de Kayaköy Rumları için önemli bir faaliyet alanıydı. Dışarı ile olan ticaretin önemli bir yer tutmasından dolayı Kayaköy'de bu dönemde bir Gümrük Binası bile bulunuyordu. Türkler ise daha çok ovalık sahalarda tarım faaliyetleri ile uğraşırken, yüksek yerlerde özellikle küçükbaş hayvancılık faaliyetleri ile uğraşıyorlardı. Hem Türkler hem Rumlar ürettikleri ürünleri bir birlerine pazarlıyorlardı.

Kayaköy, nüfus mübadelesine kadar önemli bir sosyo-ekonomik faaliyetin olduğu yerlerdendir. Çünkü 1912 yılında 6500 kişilik nüfusa ulaştığı bilinen köy, kilise, eczane, hastane ve hekimleri, okulları, postanesi ve zanaat atölyeleri ile yörenin en büyük sosyal ve ticaret merkezi konumundaydı. Bu nedenle halkın gelir seviyesi çok yüksekti. Ancak mübadele sonunda bu sosyo-ekonomik hayat büyük ölçüde sona ermiştir. Bu nedenle Kayaköy günümüze kadar sürekli gerileme içinde olmuştur. Ancak günümüzde turizmin gelişmeye başlamasıyla turizm yörede yaşayan insanların önemli bir gelir kapısı olmaya başlamıştır.

Rumlarla Türklerin konut yapılarında da benzerlikler farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin Rum evlerindeki ocaklık, Türk evlerinde de mevcuttur. Çatı gereci her ikisinde de kiremit, duvarlar taş ve 50 cm kalınlıkta, pencerelerin eni: 75-80 cm, boyu: 110-120 cm'dir. Dış duvarlar Rum evlerinde sıvasız, Türk evlerinde sıvalı, Rum evlerinde yağmur sularından faydalanmak için sarnıç var. Ayrıca yer yer su kuyuları inşa etmişlerdir. Rum evleri toplu yerleşim özelliği göstermekte iken Türk evleri gevşek dokulu yerleşme niteliğindedir.

Türk-Rum ilişkileri aile hayatını çok etkilememiş hiçbir zaman bir birleriyle evlilikler söz konusu olmamıştır. Bu konuda Kayaköy'de sadece mübadele esnasında bir Rum kızı (Mariana) bir Türk genci ile evlenip Kayaköy'ü terk etmemiştir. Mariana da daha sonra Müslüman olmuştur (Bu bilgi Kayaköy 1912 doğumlu Mehmet Karaca'dan alınmıştır). Gerek resmi kayıtlarda gerekse Kayaköy halkı ile yapılan röportajlarda Mariana dışında bir evlilik olmadığı da görülmektedir.

KAYAKÖY YERLEŞMESİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

Kayaköy; çatısız, kapısız, penceresiz evleriyle adına mübadele denilen büyük dramın sessiz tanığı olarak günümüze kadar gelmiştir. Kayaköy'de Rumlardan kalma 2000'e yakın taş ev, kız ve erkek okulu, çeşmeler, sarnıçlar, dükkânlar, eczane, 2 yel değirmeni, 14 şapel ve 2 büyük kilisenin kalıntısı bulunmaktadır. Kayaköy'de eski yerleşim yeri büyük ölçüde koruma altına alınmıştır. Ancak evler yağmur, fırtına gibi atmosferik olaylar bir yana, içini saran incir ağaçları başta olmak üzere birçok ağacın kökleri duvarların yıkılmasına neden olmaktadır. Hatta tahrip olan bu binaların tamiratları inşaat yasağı nedeniyle yeterince yapılamamaktadır. Kayaköy'de yer alan bu tarihi evlerin yaklaşık 50 tanesi özel mülkiyet, kalanlar devletin malı durumundadır. UNESCO tarafından “*Dünya Dostluk ve Barış Köyü*” ilan edilen Kayaköy'deki tarihi evler, tatil köyü ve müze olarak turizme kazandırılmalıdır.

Kayaköy halkının bugünkü geçim kaynakları arasında turizm başta gelmektedir. Bunun yanında Kınalı Mahallesi halkı küçükbaş hayvancılıkla (yaklaşık 1500 baş), diğer halk meyvecilikle (üzüm, incir, erik), tarımla (buğday, tütün) uğraşmaktadır. Ayrıca, her evde büyükbaş (1 veya 2 inek) ve küçükbaş hayvan (kıl keçisi ve koyun) bulunmaktadır. Bunun yanında Kayaköy halkının bir kısmı Fethiye'de ikamet etmekte, yazları Kayaköy'e yazlamak amacı ile gelmektedir.

Türkiye'de son yıllarda turistik kıyı merkezleri ve büyük kentlerin çevresindeki köyler, antik kentlerin yakınlarındaki kırsal yerleşmeler, yol kenarlarındaki köyler, kasabalar, turizme artık yabancı değillerdir. Kır lokantaları ve alışveriş sergileri, hatta balık çiftlikleri ve kırsal yollar, turistlerle veya günübirlikçilerle tanışmışlardır. Bireysel geziler yanında, bu tür yerlere ya da onların içinde bulunduğu kırsal alanlara seyahat acenteleri tarafından günlük geziler düzenlenmektedir. Öte yandan ciddi projelerle örneğin Kayaköy gibi eski kalıntıların canlandırılmasına gidilmektedir (Soykan, 2003: 9). Bu nedenle Kayaköy önemli bir kırsal ve kültürel turizm potansiyeli açısından değerlendirilmelidir. Bunun için öncelikle daha etkin ve turizm potansiyelini ortadan kaldırmadan Kayaköy'de disiplinler arası bir proje çalışmasıyla turizm alt yapısı hazırlanmalıdır. Bu gün Kayaköy bu turizm potansiyeli değerlendirilerek eski sosyo-ekonomik zenginliğine tekrar ulaşabilir.

Kayaköy turizm açısından özellikle 1990'lı yıllardan sonra gelişmeye başlamıştır. Kayaköy ve çevresinde turizme yönelik olarak düzenlenen birçok börek evi, restoran, apart otel ve pansiyon bulunmaktadır (Foto: 12). Kayaköy'ün otantik ortamı hem turistleri, hem de sanatçıları kendisine çekmektedir. Yaz aylarında Kayaköy'de fotoğraf ve sanat atölyeleri kurulmaktadır. Bu atölyelerde profesyonel sanatçı ve müzisyenler ile öğrenciler bir araya gelmektedirler.



Foto 12. Kayaköy'de Turizm Alanında Hizmet Veren Pansiyon, Apart ve Restoranlardan Görünüm

Kayaköy'de turizm tesisi olarak 150 apart, 10 pansiyon (toplam yatak kapasitesi 265), 12 restaurant, 32 börek evi bulunmaktadır. Bunlar

hem Kayaköy halkı için hem de buraya çalışmaya gelenler için önemli bir istihdam alanı oluşturmaktadır. Fethiye Müze Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, Muğla'nın Fethiye ilçesindeki ören yerlerini 2009'da 140 bin 718 kişi ziyaret etti. Fethiye'de en fazla ziyaret edilen yer 57 bin 508 kişi ile Kayaköy oldu. Eğer altyapı çalışmaları ve tanıtım daha iyi olsa bu oran daha da artacaktır. Hatta Kayaköy'de gerek kiliselerin çevresi gerekse tarihi yapıların bulunduğu yerler o kadar bakımsız bir halde ki birçok alanda günlük kullanılan çöpler toplanmadan günlerce kalmaktadır. Bu da turizm için iyi bir izlenim ortaya koymamaktadır. Sonuç olarak Kayaköy, turizm açısından bölgede yeme-içme merkezi olarak dikkati çekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Fethiye ilçe merkezinin 8 km güneybatısında kurulan tipik bir Rum yerleşim yeri olan Kayaköy'ün tarihi M.Ö. 3000'lere kadar gitmektedir. Eski adı Levissi olan Kayaköy'de, taş mekanların yanı sıra evler arasına serpiştirilmiş çok sayıda şapel, iki büyük kilise, bir okul ve gümrük binası günümüze kadar gelmiştir. Kayaköy cumhuriyet öncesine kadar Türklerle Rumların birlikte yaşadığı zengin hayat tarzı ile 6500 kişilik (1912 kayıtları) nüfusa ulaşmış olan bir yerleşim merkezidir. Kayaköy bu dönemde kiliseleri, eczane, hastane ve hekimleri, okulları, postanesi ve sanat atölyeleri ile yörenin en büyük sosyal ve ticaret merkezidir.

1923 yılında Kayaköy'de yaşayan Rumlar, nüfus mübadelesine tabi tutularak Yunanistan'a gönderilmiştir. Bu dönemde Batı Trakya'dan gelen Türkler de Kayaköy'e yerleştirilmişlerdir. Ancak buraya gelen Türkler, çevre ve yaşam koşullarına uyum sağlayamadıkları için yamaçta bulunan evlere değil de Kayaköy polyesindeki düzlüğe yerleşmişler ancak daha sonra büyük bir kısmı başka kentlere göç etmişlerdir. Böylece Kayaköy nüfusu giderek önemli ölçüde azalmış ve neticede eski sosyo-ekonomik hayat neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır.

Ancak günümüze kadar gelen sürelerde Kayaköy terkedilmiş bir kent görünümündedir. Buranın eski önemini kazanması için burada bazı çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda özellikle bölgenin önemli bir turizm yörenisi olması nedeniyle burada gerekli alt yapı çalışmaları tamamlanarak turizm alanında önemli bir yerleşim yeri olması sağlanabilir. Bu konuda gerek Kültür Bakanlığı, gerekse Muğla ve Fethiye ilçesindeki resmi

kurum ve kuruluşlar bazı çalışmalar yürütmelidir. Bunlardan en önemlileri buranın terk edilen mekânlarının daha iyi şartlarda korunması için bir master plan çalışması yapılması gerekir.

Kayaköy'de tarihsel yaşamın yeniden canlanması için ilginç ve sevindirici gelişmeler var. Mimarlar Odası ve TÜRSAB, Kayaköy'ün taş işçiliği, alçı kabartma ve fresk süslemeleri bakımından önemli mimari örnekler arasında sayılan kiliseleri ile birkaç örnek yapının onarım ve restorasyon çalışmaları için girişimde bulundu. Projeler tamamlanarak bu yapılar değerlendirilmelidir. Hatta yeniden yapılanma projelerinde köyün tamamı değil bir kısmı restore edilmeli, kalan kısım ise terk edilmiş bir yerleşmenin durumu örnek olarak görülmesi de sağlanmalıdır.

Aralarında Türk evleri konusunda çalışma yapan Cengiz Bektaş'ın da bulunduğu bir grup aydın insan, Kayaköy'ün barış köyü olması için Yunanistan'dan aydınları Türkiye'ye davet ederek bir çok sempozyum, konferans düzenlemişlerdir. Bu çalışmalar sonunda UNESCO tarafından 'Dünya Dostluk ve Barış Köyü' ilan edilen (Türk Yunan dostluk köyü) Kayaköy'deki tarihi evler, tatil köyü ve müze olarak değerlendirilmesi için yapılan çalışmalar bir an önce tamamlanmalıdır.

Yöre, Türkiye'de trekking, yamaç paraşütü, cip safari, dağcılık, yatçılık gibi turizm faaliyetleri için önemli bir potansiyel oluşturuyor. Kayaköy ve çevresinde trekking yaparak patikalardan geçip birbirinden güzel koyalara giderek Akdeniz kıyılarını kuşbakışı izleyebilirsiniz.

KAYNAKÇA

- Akşit, Oktay (1967), *Likya Tarihi*, İ.Ü. Edb.Fak.Yayımları: 1218, İstanbul.
- Bektaş, Cengiz (2008), *Halk Yapı Sanatından Bir Örnek: Kayaköy Tersane Evleri*, İstanbul: Bileşim Yayıncılık.
- Bulhaz, Oğuz & Kanbur, Havva & Doğanyılmaz, İsmail (2002), *TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi 36. Dönem Kayaköy Çalışma Raporu (Mart 2000-Şubat 2002)*, İstanbul.
- Doğan, Mesut (2009), Tarihi Coğrafya'dan Bir Örnek: Telmessos, *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı:19, s. 55-68*, İstanbul.

GÜNEYBATI ANADOLU'DA TERKEDİLEN BİR YERLEŞİM MERKEZİ: KAYAKÖY (FETHİYE)

- Güner, İbrahim ve Ertürk, Mustafa (2005). Fethiye’de Yaylalar ve Yaylacılık, *Doğu Coğrafya Dergisi Sayı: 14*, s. 141-178.
- Selçuk Biricik, Ali & Bozyiğit, Recep & Kurt, Halil (1998-1999), Kayaköy Polyesi ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi (Fethiye-Muğla), *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 2*, s. 150-173, İstanbul.
- Soykan, Füsün (2003), Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi, *Ege Coğrafya Dergisi Sayı: 12*, s. 1-11, İzmir.
- Tanoğlu, Ali (1969), *Nüfus ve Yerleşme*, İ.Ü. Edb.Fak. Yayını, İstanbul.
- Tapur, Tahsin (2009), Konya’da Tarihi Bir Yerleşim Merkezi: Sille, *Türk Coğrafya Dergisi Sayı: 53*, s. 15-30, İstanbul.
- Tuncel, Metin & Göçmen, Kemal (1973), Köyceğiz-Fethiye Yöresinde Coğrafi Gözlemler, *İ.Ün. Coğr. Enst. Derg. Sayı: 18-19*, s. 111-138.
- Turoğlu, Hüseyin (2005), Fiziksel Planlama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri, *Ege Coğrafi Bilgi Sistemleri Semp., Bildiri Kitabı s. 355-368*, İzmir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Kayaköy’e ait 1935 ve 2000 Yılları Arası Genel Nüfus Sayım Sonuçları ile 2007, 2008 ve 2009 Yılları Adrese Dayalı Nüfus Tespiti Sonuçları*. Ankara.
- www.anayurthaber.com (28.08.2009) *Kayaköy’de çevre kirliliği*.
- www.fethiye.bel.tr - *Fethiye Belediyesi Resmi Web sitesi*.
- www.fethiye.gov.tr - *Fethiye Kaymakamlığı Resmi Web sitesi*.
- www.meteor.gov.tr - *Fethiye Meteoroloji 1975-2008 İstatistik Verileri*.
- www.yurtтуру.com - *ersoy soydan'ın Kayaköy yazıları*.
- Not:** Çalışmanın hazırlanmasında yardımcı olan Kayaköy halkına ve özellikle birçok tarihi bilgi toplanmasında yardımcı olan Kayaköy 1912 doğumlu Mehmet Karaca’ya teşekkür ederiz.